

Türkiye’de Üç Kuşakta Değişen Aile: Çocuk Kitapları Örneği

Merve NAMAZCI¹

Ali Fuat ARICI²

Özet

Aile toplumu oluşturan en küçük yapıdır. Çocuğun edebiyat ile tanıştığı ilk eğitim ortamıdır. Aile çocuğunu toplumun niteliğine ve değer yargılarına göre yetiştirmeye çalışmalıdır. Bu konuda ailenin en büyük destekçisi kitaplardır. Kitaplarda ailenin çocuklara sunuluş şekli çok önemlidir. Bu çalışmanın amacı Türk çocuk edebiyatı eserlerinde üç kuşakta (1970 öncesi, 1970-2000 arası, 2000 sonrası) çocuklar için yazılmış eserlerde ailenin ele alınış şeklini incelemek ve bu konuda değerlendirme yapmaktır. Bu amaçla belirtilen dönemler arasında yazılan çocuk edebiyatı eserlerinden toplamda 15 eser seçilmiştir. Seçilen eserlerdeki aile ve özellikleri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılarak içerik analizine tabi tutulup betimsel analiz yöntemi ile betimlenmiştir. Araştırma sonucunda incelenen eserlerde aile ile ilgili 164 özelliğe ulaşılmıştır. Üç dönem karşılaştırıldığında daha çok parçalanmış ailelere yer verildiği görülmüştür. 1970 öncesi dönemde ailelerin çocuklarına karşı tutumlarının koruyucu (kollayıcı) olduğu görülürken, ikibinler ve sonrasında ebeveyn tutumunun demokratik (destekleyici) olduğu görülmüştür. 1970-2000 arası yazılan eserlerde ise ebeveynlerde otoriter (baskıcı) tutum olduğu görülmektedir. 1970 öncesi ve 2000 yılına kadar yazılan eserlerde çocukların ebeveynleri ile çatışma yaşamadığı görülürken 2000 sonrası dönemde ebeveyn çocuk çatışmalarının arttığı tespit edilmiştir. Üç dönemde de en az ahlaka yer verilirken en çok sevgi, saygı ve yardımseverlik değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir. Sanat, oyun ve sporun ise 1970-2000 sonrası eserlerde yer aldığı görülmüştür. Kültürel öğelerden din ise 1970 öncesindeki eserlerde kendine daha fazla yer bulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Çocuk edebiyatı
Çocuk
Aile
Çocuk edebiyatı eserleri

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 17.09.2020

Kabul Tarihi: 25.11.2020

Elektronik Yayın Tarihi: 28.12.2020

DOI: 11..11111/ted.xx

¹ mrvnmzc@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1823-6543

² Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, aricialifuat@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0980-0824

Family Change in Three Periods in Turkey: Sample of Children Books

Merve NAMAZCI¹Ali Fuat ARICI²

Abstract

The family is the smallest structure that makes up society. It is the first educational environment where the child is met with literature. The family tries to raise their children according to the the qualification and standard of judgement of the society they live in. The biggest supporter of the family in this regard is book. The way the family is presented is very important. The aim of this study is to examine and evaluate the notion of family its elements in works written for children in three periods (pre-1970, between 1970-2000, post-2000) in Turkish children' literature. For this purpose, 15 books written between the periods mentioned above have been selected by the method of criterion sampling. Notion of family to the child are subjected to content analysis by using document analysis method which is one of the qualitative one, and portrayed with descriptive analysis. As a result of the research, 164 characteristics related to family notion have been reached in the examined work. Compared to three periods, it is seen that mostly fragmented families have been included in the work In the pre-1970 period, it is seen that parents' attitudes towards their children are protective while it is seen that their attitudes towards the children are democratic (supportive) in the post-2000. In the books written between 1970-2000, it is seen that the parents have an authoritarian attitude. It is showed that children hadn't had conflict with their parents in the works written before 1970 and until 2000 while conflicts between parents and children had increased post 2000. In all three periods, it was found that morality was the least and love, respect and helpfulness values were the most. It has seen that artistic, gaming and sports elements were ranked among the works after 1970 and 2000. Religion is predominantly the period before 1970.

Keywords

Children's literature
Children
Family
Children's literature works

About Article

Sending Date: 17.09.2020

Acceptance Date: 25.11.2020

Electronic Issue Date: 28.12.2020

DOI: 11..11111/ted.xx

¹ mrvnmzc@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1823-6543

² Prof. Dr., Yıldız Teknik üniversitesi Eğitim Fakültesi, aricialifuat@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0980-0824

GİRİŞ

Toplumun en küçük yapı taşını aile oluşturur. Çocuklar doğdukları ilk andan itibaren ebeveynlerinin korumasına muhtaçtır. Beslenme, barınma, sevgi gibi ihtiyaçları aile tarafından karşılanır. Aynı zamanda dışarıdan gelebilecek her türlü olumsuzluk karşısında da onu koruyan ve yaşanabilir bir hayat sunan ailedir.

Çocuk kavramı Türkçe Sözlük'te, "Anne karnında ya da bebeklik çağı ile erginlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan." olarak tanımlanmıştır. Oğuzkan (2001, s. 2) çocuğu "iki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek" olarak tanımlamıştır.

Çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamak, onu koruyup kollamak dışında ailenin çocuk üzerinde sorumlu olduğu bir diğer nokta da eğitimidir. Çocuğun örnek aldığı, taklit ettiği ve ilk öğrenmelerinin gerçekleştiği eğitimin başladığı ilk yer aile, ilk öğretmenleri de anne ve babasıdır. Bu eğitimde anne babanın tutum ve davranışları, ekonomik düzeyleri, eğitim durumları gibi birçok faktör rol oynamaktadır. Ailenin birlik ve beraberlik, sevgi ve saygı içinde bir arada yaşaması, anne babaların çocuklarının da onlardan bağımsız bir birey olduğunun farkına varıp onlara karşı tutumlarını bu yönde sergilemelerinin gerekliliği önemlidir.

Çocuk ve edebiyatı aynı noktada buluşturan, çocuğun eğitiminde anne ve babalara yardımcı olan, onları destekleyen ve pekiştiren ise kitaplardır. Arapça edeb kelimesinden türeyen Edebiyat, bireyin duygu ve düşüncelerini kendine özgü bir dille yazılı veya sözlü olarak dışa vurduğu bir sanattır. Edebiyatın amaç estetik ve güzelliştir. Bu sebeple içeriğin dışa vurumu çok önemlidir. Edebiyatın alt dallarından olan çocuk edebiyatı kavramı XX. yüzyılın başlarında ortaya çıkmış, hedef kitle olarak çocuğu alan bir duyarlılığın ifade biçimi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Arıcı, 2016, s. 5).

Gökşen (1980) çocuk edebiyatı için "Çocuğun fikir ve sanat eğitimine katkıda bulunarak çocukta sanat duygusu ve üstünlüğü uyandıran tekniği, ilkeleri olan, güzel ve etkili ürünlerden oluşan edebiyattır." demektedir. Çocuk edebiyatı, edebiyatın taşıdığı hemen her niteliği taşımakla birlikte eğitici yönüyle de öne çıkan bir sanat dalıdır. Amacı doğrudan doğruya eğitmek olmasa da çocuğun dil becerisini, hayal gücünü ve yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmek, çocuk edebiyatının amaçları arasındadır (Şimşek, 2014, s. 15).

Çocuk ailede almaya başladığı bilgi, birikim ve tecrübeleri, kitaplar vasıtasıyla destekler ve artırır. Çocuklara sunulan kitapların birtakım özelliklere sahip olması gerekir. Bunların başında çocuk gerçekliği gelir. Çocukların dünyasını çocukların gözüyle görüp yine çocuklara sunma becerisine sahip yazarların eserleri seçilmelidir. Bu seçim de ebeveynlere düşmektedir. Çocukların ilgi, ihtiyaç, cinsiyet, yaş ve gelişim düzeylerine dikkat ederek seçilecek eserlerde dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli nokta da çocuklara verilen iletilerdir. Çocuğa eserlerde verilmek istenen iletilerin doğrudan verilmemesi gerekir. Okuduğu veya dinlediği eserlerdeki olay ve durumların içine yedirilerek çocuğa sezdirilmelidir. Çocuk edebiyatı eserlerinin çocukların beden gelişimi, zihin gelişimi ve dil gelişimini desteklemesinin yanında çocukların ruhsal ihtiyaçları olan sevme ve sevilme, kabul edilme, güven, öğrenme, başarılı olma, saygı duyulma vb. ihtiyaçlarını da desteklemesi gerekir.

Her ailenin kuşaktan kuşağa aktardığı ve koruduğu kendine ait kuralları vardır. Bu kurallar her aileyi özel kılar ve çocuklara sunularak kuşaktan kuşağa aktarılması sağlanır. Böylelikle çocukların toplumsallaşması ve toplumsal bütünlüğün sağlanması amaçlanır. Ailenin kuralları ile toplumun kurallarının çatıştığı noktada çocuğun toplumsallaşması ve sosyalleşmesi engellenmiş olur. Bu sebeple aile çocuklarına kendi aile kurallarını ve kültürünü aktarırken mutlaka topluma ait kural ve kültürleri de tanıtmalıdır. Bu noktada ailenin yardımcıları yine kitaplardır.

Çocukların eğitimi ile ilgili yazılmış olan eski ve yeni kitaplar incelendiğinde (Vezâif-i Ebeveyn, Ana-Baba ve Çocuk, Osmanlı'da Çocuk Eğitimi, Osmanlı Toplumunda Çocuk Olmak) üzerinde durulan bazı önemli noktalar vardır. Ahlak eğitimi, değerler, gelenek ve görenekler, sanat, oyun ve spor, çocuğun terbiyesi ve disiplini vb. bunların hepsi çocuklara aile ortamında verilmeye çalışılır. Ailelerin yeterli gelmediği veya desteklenmesi gerektiği noktada kitaplara başvurulabilir. Geçmişten günümüze yazılmış olan eserlerde aile kavramının ve ailenin sunuluşunun yeterliliğe sahip olup olmadığı incelenmesi gereken bir husustur.

Aile, içinde bulunduğu toplumun bir birimi olarak, onun özelliklerini taşır. Toplumun değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, beğenilerini, inançlarını, önyargılarını, kısacası ekinini (kültürünü) yansıtır (Yörükoğlu, 2012, s. 125). Cumhuriyet sonrası sanayileşme ile birlikte toplumsal yapıda da bir hareketlilik başlamıştır. Nüfus hareketliliklerinin görülmesi, sanayileşme, kırsal bölgelerden kentlere göçler, eğitim durumunun iyileşmesi, kadının iş hayatında daha çok yer almasıyla geniş aileden, çekirdek aile hatta tek ebeveynli aile gibi çeşitli aile tipleri görülmeye başlamıştır.

Geniş aile; büyük aile, geleneksel aile, köy ailesi gibi de ifade edilmektedir. Çekirdek ailenin evlenmiş çocukları ve onların kendi aileleri de bir arada bulunur. Geleneksel bir aile tipi olan "geniş aile" özellikle az gelişmiş ülke yörelerin kırsal kesimlerinde daha yaygın bulunmaktadır. Çekirdek aile; sanayileşmenin artması ile toprağa bağlı üretimin, buna bağlı olarak da iş gücünün azalmasıyla köyden kente göçlerin artması sonucu ortaya çıkan aile tipidir. Anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bu aile tipi toplumun en küçük yapı taşını oluşturur. Geçiş ailesi; bir taraftan kır ailesinin alışkanlıkları, tutumları ve değer yargılarıyla çevrili, diğer taraftan kent yaşantısının etkisinde kalan bir aile tipidir. Ne tam anlamıyla kır ailesinin ne de kent ailesinin özelliklerini taşır (Gökçe, 2012, s. 55). Parçalanmış aile, ülkemizde sanayileşme sonrası yurt içinde köyden kentlere çalışmak için göçlerin başlamasıyla ortaya çıkmıştır. 1970'li yıllarda yurt dışına yapılan işçi göçlerinin artması ile yaygınlaşmıştır. Adak (2005) parçalanmış aileyi, ölüm, boşanma, ayrılık ya da terk gibi nedenlerle aile bütünlüğünün bozularak anne veya babadan birinin ya da her ikisinin birden olmaması durumu olarak açıklamıştır.

İnsan ilişkilerinde davranışlar özümseme, uyarılma, işbirliği, rekabet, karşıtlık ve çatışma olmak üzere altı davranış örüntüsüyle ele alınmaktadır. Aile içi iletişim ve çatışmaları bu altı davranış örüntüsünü dikkate alarak ebeveynler ve çocuk arasındaki çatışmalar, ebeveynler arası çatışmalar, kardeşler arasındaki çatışmalar ve ailedeki diğer bireylerle olan çatışmalar olarak ele alınmıştır.

Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiler ve bu çerçevede çatışmalı sorunlar yaşa ve cinsiyete göre değişmektedir (Aydın, 2016, s. 181). Aile içi çatışmaların sıklıkla yaşadığı dönem ergenlik dönemidir. Ergenler, bu dönemde ailesinde gördüğü geleneksel davranış biçimlerini, "arkadaş grubu" ve yakın çevrenin farklı davranış biçimleriyle uzlaştırmaya ve

uyarlamaya çalışmaktadırlar. Zamanla, kuşaklar arasındaki, duyuş düşünüş ve davranış tercihleri “farklılaşmaya” başlar (Özgüven, 2010, s. 268). Ebeveyn ve çocuklar arasında yaşanan çatışmaların çoğu, çocukla bir yetişkinmiş gibi konuşulmaktan kaynaklanmaktadır. Anne-baba, olumsuz duygularını çocuklarına genellikle “sen-dili” mesajlarıyla iletmektedirler (Meriç, 2017, s. 22). Bu durum da ebeveyn ve çocuk arasında çatışmaların başlamasına yol açar. Ebeveynler arası ilişkiler ve çatışmalar ele alındığında iki farklı kültürde yetişmiş insanın bir araya gelerek oluşturduğu aile kurumunda çatışmalar birçok nedenden kaynaklanabilir. Çocuklar üzerinde alınan kararlar, aile içi konulan kurallara uyma-uymama, kuralların kim tarafından konulması gerektiği gibi durumlar ebeveynler arası çatışmalara sebep olabilmektedir. Kardeşler arası çatışmalar, çocukların ebeveynleri veya çevrelerinde bulunan insanlar tarafından kıyaslanması, cinsiyetlerine göre aile içinde farklı görevler üstlenmeleri ve bu durumun doğurduğu olaylara verilen tepkiler de kardeşler arası çatışmalara sebeptir. Ailedeki diğer bireylerle çatışmalar ise daha çok geniş aile tipinde karşımıza çıkmaktadır. Anne-babanın ve çocukların yaşamlarına diğer aile üyelerinin müdahalesi sonucu verdikleri tepkiler ve zincirleme olaylar sonucu ortaya çıkan çatışmalardır.

Anne-babanın çocukla kurdukları iletişim ve disiplin anlayışı çocuğun eğitiminde çok önemlidir. Anne-babanın önce çocuğun gelişim özelliklerini bilmesi ve bu özellikleri dikkate alarak bir disiplin anlayışı benimsemesi gerekmektedir.

Demokratik (destekleyici) tutumda çocuk bir birey olarak kabul edilir. Aile içi ve çocuğa özgü kararlarda onun fikirleri alınır. Çocuğun duygu ve düşüncelerine değer verilir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016, s. 571). Bu tür aileler çocuklarının kendilerini gerçekleştirmesine izin verirler. Bunu yaparken her bireyin kendine has ve biricik olduğunu unutmaz ve göz ardı etmezler. Bu bakımdan çocuk anne babasından yeterince hoşgörü görmektedir (Kaya, 2010, s. 33). Baskıcı ve itaat odaklı bu tür ebeveyn tutumu olan otoriter (baskıcı) tutumda ana-babanın, kısıtlayıcı ve cezalandırıcı bir yol izlediği, çocuklarını kendi kurallarına uymaları ve saygılı olmaları konusunda uyardıkları görülür (Yavuzer, 2011, 120). Çocuk sürekli bir denetim altındadır. En küçük yanlışları ve yaramazlıkları gözden kaçmaz; hemen üstünde durulur ve düzeltme yoluna gidilir (Yörükoğlu, 2012, s. 199). Koruyucu (kollayıcı) tutumda çocuk kendine has bir davranma ve karar alma biçimi geliştiremez. Bunun yerine ana ve babasının ona dikte ettirmesini bekler. Çocuk ileriki yaşlarına geldiğinde bile sorumluluk almaktan kaçınır ya da sorumluluk alamaz (Durmuş, 2006, s. 33). Koruyucu aile tutumunda anne-baba, çocuğun yapabileceği her şeyi kendileri üstlenir. Çocuğun gelişim özelliklerini dikkate almaz ve bireysel (bağımsız) yaşantısına izin vermezler. Hoşgörülü (gevşek) tutumda çocuğa sayısız haklar tanınmıştır, ancak nerede duracağı belirlenmemiştir. Neyin doğru, neyin yanlış olduğu öğretilse bile uygulama ve denetleme düzensizdir. Başka bir deyişle davranışlara sınır çekilmez (Yörükoğlu, 2012, s. 200). İlgisiz tutumda çocukların davranışları sınırlandırılmaz. Çocuklar kendi hallerine bırakılmıştır. Anne-baba umursamaz bir tutum içindedir. Çocuk, ilgi ve sevgiden yoksundur (Kaya, 1997, s. 201). Tutarsız (dengesiz) tutumda ise ana-baba arasındaki görüş ayrılığından ileri gelebileceği gibi, anne veya babanın gösterdiği değişken davranış şekillerinde de görülebilir. Örneğin, ana babadan biri hoşgörülü ve demokratik bir tutum izlerken, diğeri otoriter ve baskıcı bir tutum izleyebilir (Dinç, 2007, s. 28).

Çalışma kapsamında yapılan alan yazın taraması sonucunda Osmanlı’da Çocuk Eğitimi, Osmanlı Toplumunda Çocuk Olmak, Ana-Baba ve Çocuk, Geliştiren Anne-Baba ve

Çocukların Eğitimi / Vezaif-i Ebeveyn kitaplarından hareketle bu kitaplarda yer alan müşterek on özellik belirlenmiştir. Bu özellikler şu şekildedir: ahlak, sanat, din, doğa ve hayvan bilinci, oyun ve spor, dil becerileri, okuma zevki ve kültürü, değerler, gelenek ve çörenekler ve çocuğun terbiyesi ve disiplini. Bu özellikler aşağıda tek tek açıklanmıştır.

Ahlak eğitiminin esasını ahlak kurallarını öğretmek oluşturmaktadır. Ahlak eğitiminin amacı, bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korunak ve kurtarmak, bunun yanında iyi ahlakla donatmak ve devamını sağlamaktır (Aydın, 2003, s. 126). Bunun için çocuklara iyi ve doğru davranışı niçin yapması gerektiği, kötü ve yanlış davranıştan niçin kaçınması gerektiği açıklanmalıdır. Böylece çocuğun iyi-kötü, doğru-yanlış ayrımını kavraması beklenir.

Sanat; güzel sanatların hepsi birer eğlence değerinde olup ancak onlar vakit, durum ve mevkiye göre itidal sınırları içinde kullanılmalıdır. (Muallim Naci, 2017, s. 35). Çocuklarda yaratıcı çalışma için özel bir uyarıma gereksinme yoktur. Her çocuk herhangi bir engelleme olmaksızın, kendisinde var olan derin yaratıcılık dürtülerini kullanabilir. Bu, onun kendine özgü bir ifade şeklidir (Yavuzer, 2018, s. 161).

Din; çocuklar dinle ilgili ilk bilgilerini, ilk dualarını, doğru ve yanlış kabul edilen davranışlarını annelerinden öğrenir. Onlara muhtemelen meleklerin, olağanüstü varlıkların bir parçası olduğu eğlenceli hikâyeler anlatılmaktaydı (Araz, 2013, s. 102-103). Çocuklara soyut kavramları anlayacakları yaşa gelinceye kadar, din ile ilgili inançlar, duygu boyutları ile sunulmalıdır. Diğer duygu ve düşüncelerin eğitiminde olduğu gibi, dini duygu ve düşüncelerin eğitiminde de çocukları yetiştirenlerin yaklaşım ve tutumları oldukça önemlidir (Şimşek, 2004, s. 220). Sonuç olarak, çocukluk döneminde verilen din eğitiminin, bireyin gerek kişilik ve karakter gelişimine gerekse hayatı anlamlandırma, olumlu düşünme, zorlukların üstesinden gelebilme gibi hususlarda bireyin gelişimine katkı sağladığı görülmektedir (Yazıbaşı, 2017, s. 323).

Doğa ve hayvan bilinci; bireyin doğa ve doğa unsurlarıyla ilgili düşünce, tutum ve davranışları; doğa unsurları ile farkındalık ve etkileşim biçimleri; toplumsal ve doğal çevreyi algılama, hissetme, anlama ve bilme yetisi; çevre ile ilişkilerini yönlendiren değerler, ahlak normları, bilgi ve algılama düzeyi onun çevre bilinci düzeyini yansıtmaktadır (Atasoy, 2006, s. 225).

Oyun ve spor; çocuklar oyun oynayarak hem eğlenceli vakit geçirir hem de oynadıkları oyunlar doğrultusunda gelişimleri desteklenir. Çocuk, iyiliği ve kötülüğü birbirinden ayıramayan, her anını oynayarak geçirmek isteyen bir varlıktan başka bir şey değildir (Aşık Paşa, 2000, s. 64). Sporun bedeni; ruhi gelişimi sağladığı göz ardı edilmemeli hatta ailelerin görevleri arasında çocuklarını kız erkek ayırımı yapmadan kabiliyetleri doğrultusunda spora yönlendirmek olmalıdır (Hergüner, 1991, s. 88).

Dil becerileri; dil öğrenimi anne karnında başlamaktadır. Anne karnındayken sesleri dinleyen ve bu sesleri tanıyarak doğan bebekler annesinin sesini ayırt edebilir. Bu ayrıcalıktan faydalanarak annelerin ilk aylardan itibaren bebeklerine ninniler söyleyip masallar anlatması bebeklerin kelime hazinelerini artırdığı gibi hayal dünyalarını da genişletecektir. Bu dönemlerde çocuklara ninniler ve masallarla onların kelimelerin melodik ve ritimsel yapılarını keşfetmesi ve kelimeleri ses yoluyla tanınması sağlanıp kelime birikimi sunulabilir. Yine tekerlemeler hemen her çocuğun ilgisini çeker. Daha sonra çocukların evde erkenden deyim, atasözü, özlü söz, ikilemeler, taklitler benzetmeler, dua ve beddualar gibi çeşitli zengin sözlerle karşılaşması sağlanır (Arıcı, 2016, s. 73).

Okuma zevki ve kültürü; okuma eylemi insanın zihnini her zaman taze ve diri tutar, daha kolay düşünmesini, yazmasının sağlar. Okuma diğer becerilere erişmek için bir anahtardır. Konuşma ve yazma becerisinde başarılı olmak için okumayı anahtar olarak kullanmak gerekir (Er ve Arıcı, 2018, s. 2). Çocuğa kitabı elinde tutabileceği yaştan itibaren bu fırsatı veren ve çocuğun yanında kitap okuyarak olumlu bir model oluşturan anne ve baba, okuma ilgisinin gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunur (Yavuzer, 2018, s. 158).

Değerler; temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır (MEB, 2019, s. 4). Değerlerin gelecek nesillere aktarılması ve korunması millî eğitimin temel amaçları arasındadır. Geleceğe güvenle bakabilmek, millî ve evrensel değerlere sahip bir nesil yetiştirmek için değerler eğitimine önem verilmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2016, s. 735). Edebî metinler, sanat zevki ve anlayışıyla kültür değerlerini hayatın gerçekliğinden hareketle somutlaştırır. Bunlar, insanın estetik zevkinin gelişmesine ve mensubu bulunduğu toplumun değerlerini benimsemesine hizmet eder (Kurudayıoğlu ve Çakıcı, 2013, s. 48). Her ailenin kendi içinde oluşturduğu ve bağlı kaldığı birtakım değerler vardır. Ebeveynler bu değerlerin aktarılmasında ve bu değerlere bağlılığın oluşmasında sorumluluk sahibidir. Ailenin sahip olması gereken değerler dürüstlük, sevgi, saygı, empati, barış, yardımseverlik, sorumluluk, nezaket, adalet, hoşgörü şeklinde sıralanabilir.

Gelenek ve görenekler; bir toplumda kuşaktan kuşağa geçen kültür kalıntıları, miraslar, alışkanlıklar, bilgiler, beceriler, davranışlar hep bu gelenekler içinde yer alırlar. Gelenekler geniş anlamıyla bir kuşaktan ötekine geçerken bilgi, tasarım, inanç, yaşantı biçim daha geniş anlamıyla maddi olmayan kültürdür (Türkiye Kültür Portalı, s. 2013). Aile toplumun temel taşı olarak görülmektedir. Toplumdaki değerleri bireylere aktarırken kültürü oluşturan gelenek ve göreneklerin de nesilden nesile aktarılmasını sağlamaktadır. Zengin olan Türk kültürü büyüklerin elinin öpülmesi, kız isteme, düğün, nişan, asker uğurlama, doğum, ölüm, misafir uğurlama, batıl inançlar gibi birçok gelenek ve göreneğe sahiptir.

Çocuğun terbiyesi ve disiplini; çocukların erken çocuklukta eğitimi, öncelikli olarak annelerinin sorumluluğundaydı. Sosyal ve ekonomik koşullara bağlı olarak varlıklı ailelerde sütanneler ve dadılar da devreye girmektedir (Araz, 2013, s. 103). Onları küçüklüklerinde kendi heva ve heveslerine, değişken tabiatlarına bırakmayıp, her istediklerine kulak asmayıp daima meşru ve münasip olanlarını yerine getirip uygun olmayanlarını yapmaktan kaçınmalı ve çocuklar feleğin sıcak ve soğukluğuna alıştırmalıdır (Muallim Naci, 2017, s. 45).

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu araştırma “nitel desende yapılandırılmış bir durum çalışması”dır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 41). Nitel araştırmalar problemi oluşturan değişkenleri bütüncül yaklaşımla ortaya çıkarmaya çalışır.

“Durum çalışması, bir durum hakkında detaylı betimlemeler yapmak ve o durumu var olduğu şekliyle anlamak için kullanılır.” (Büyüköztürk, vd., 2016, s. 264). Daha önce hiç

kimsenin çalışmadığı veya ulaşmadığı durumlar bütüncül tek durum deseni kullanılarak çalışılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 301). Bu doğrultuda tek durum niteliğindeki “Türk çocuk edebiyatında üç kuşakta aile kavramı” tek analiz birimi niteliği gösteren “aile” kavramı üzerinden derinlemesine incelenmiştir.

İnceleme Nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesi, amaçlı örnekleme tekniği olan ölçüt örneklemedir. Ölçüt örnekleme; “Örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulmasıdır” (Büyüköztürk, vd., 2016, s. 92). Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 122). İnceleme nesnesi aşağıdaki ölçütlere göre seçilmiştir:

-İncelenen nesnesi, 1970 öncesi, 1970-2000 yılları arası ve 2000 sonrası yazılmış olan Türk çocuk edebiyatı romanları içinden seçilmiştir.

-İncelenecek çocuk romanlarının yayınevlerinin bünyesinde baskısının olması ve yayınevleri tarafından satışının devam etmesi gerekmektedir.

-İnceleme nesnesi, Türk çocuk romanları içinde eser içeriğinde aile kavramına yer vermiş olan romanlardan seçilmiştir.

İnceleme nesnesinin yukarıdaki nitelikleri taşıyan çocuk romanlarından seçilmesinin sebebi şunlardır:

-Bu çalışmada Türk çocuk edebiyatı eserlerinde aile tipleri, aile içi çatışmalar, ebeveyn tutumları ve ailenin çocuğa sunduğu özellikler incelenecektir.

-Bu ölçütler ile Türk çocuk edebiyatının 1970 öncesi, 1970-2000 arası ve 2000 sonrası dönemlerinde çocuk romanlarında ailenin ne şekilde ele alındığı incelenecektir. Türk çocuk edebiyatı romanları bu bağlamda araştırmanın konusu ile ilişkilendirilmektedir.

-Gerçek hayat deneyimleri sunması ve çocukların topluma uyum sağlamasına yardımcı olması sebebiyle tür olarak romanlar seçilmiştir.

-Yayınevlerinin bünyesinde baskılarının devam edip satış yapılması ile hala çocukların erişimine uygun olmaları hem kitaplara erişimi kolaylaştırmakta hem de güvenilirliği artırmaktadır.

Yukarıdaki ölçütlerin ışığında 1970 öncesi, 1970-2000 arası ve 2000 sonrası her dönem için beşer kitap satın alma yöntemi ile temin edilmiş ve toplamda on beş kitap incelenmiştir.

Araştırmada incelenen kitaplar şunlardır:

Tablo 1. Çalışmada İncelenen Kitaplar

No	Kitabın Adı	Yazarı	Yayınevi	Yayın Yılı
1	Ömer'in Çocukluğu	Muallim Naci	Karbon Kitaplar	1890
2	Bağrı Yanık Ömer	Mahmut Esat Yesari	Evrensel İletişim Yayınları	1930
3	87 Oğuz	Rakım-Nimet Çalapala	Bilge Kültür Sanat	1933

4	Türk İkizleri	Cahit Uçuk	Bilge Kültür Sanat	1937
5	Bir Gün Büyüyeceksin	Mehmet Seyda	Bilge Kültür Sanat	1966
6	Dört Kardeşiler	Gülten Dayıoğlu	Altın Kitaplar	1971
7	Hoşça Kal Küçük	Tarık Dursun K.	Can Yayınları	1979
8	Öksüz Cıvcıv	Rıfat Ilgaz	Çınar Yayınları	1979
9	Patenli Kız	Zeynep Cemali	Günüşiği Kitaplığı	1999
10	Uçtu Uçtu Ali Uçtu	Muzaffer İzgü	Bilgi Yayınevi	2000
11	Babamın Gözleri Kedi Gözleri	Sevim Ak	Can Yayınları	2002
12	İşte O Çocuk	Hidayet Karakuş	Bilgi Yayınevi	2004
13	Yankılı Kayalar	Ahmet Yılmaz Boyunağa	Timaş Yayınları	2005
14	Bana Derler Küp Cadısı	Nur İçozü	Altın Kitaplar	2007
15	Havva ve Kaplumbağa	Behiç Ak	Günüşiği Kitaplığı	2010

Veri Toplama Aracı

Bu aşamada doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189). Araştırmaya başlamadan önce araştırmacı tarafından araştırmada kullanılacak olan ölçütler alan yazın taraması sonucunda Osmanlı'da Çocuk Eğitimi, Osmanlı Toplumunda Çocuk Olmak, Ana-Baba ve Çocuk, Geliştiren Anne-Baba ve Çocukların Eğitimi / Vezaif-i Ebeveyn kitaplarından hareketle bu kitaplarda yer alan müşterek on özellik (ahlak, sanat, din, doğa ve hayvan bilinci, oyun ve spor, dil becerileri, okuma zevki ve kültürü, değerler, gelenek ve görenekler, çocuğun terbiyesi ve disiplini) belirlenerek oluşturulmuştur. Oluşturulan ölçütler alan uzmanlarının görüşü alınarak düzenlenmiştir.

Aile tipleri, ebeveyn tutumları, aile içi çatışmalar ve ailenin çocuğa sunduğu özellikler doküman analizinde kullanılan kategorileri oluşturmaktadır. Bu kategoriler aracılığıyla, Türk çocuk edebiyatında üç kuşakta (1970 öncesi, 1970-2000 arası ve 2000 sonrası) aile kavramı ile ilgili ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır. Kuşak, önemli olayların, toplumsal eğilimlerin, teknolojik gelişmelerin, insan hayatını etkileyen büyük değişimlerin görüldüğü ve o döneme ait insanların aynı davranışları sergilediği yıllardır.

Türkiye'de ve dünyada meydana gelen her türlü teknolojik, ekonomik ve siyasi değişim aile yapısını etkilemiş ve birtakım değişimlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. 1970'li yıllardan sonra aile ortamına televizyonun girmesi, kadının yavaş yavaş iş hayatına adım atması, yurt dışına işçi göçlerinin başlaması sebebiyle 1970 yılı sınır kabul edilmiştir. 2000'ler milenyum çağında bilgisayar, akıllı telefon, tabletler ve sosyal medya ile teknolojinin etkisi her alanda hissedilmeye başlamıştır. Bu değişim toplumun her kesiminde görüldüğü gibi aileye de yansımıştır. Bu sebeple ikinci sınır olarak 2000 yılı seçilmiştir. Bu iki sınırın arasında da geçiş dönemi olarak 1970-2000 yılı araştırılmıştır.

Türk çocuk edebiyatı eserlerinde ailenin sunuluş biçimiyle ilgili ayrıntılı bir inceleme ve değerlendirme yapmak üzere toplam 24 alt grup oluşturulmuştur. Çekirdek aile, geniş aile, geçiş ailesi, parçalanmış aile, aile tiplerinin alt grubunu oluşturmuştur. Demokratik (destekleyici) tutum, otoriter (baskıcı) tutum, koruyucu (kollayıcı) tutum, hoşgörülü (gevşek)

tutum, ilgisiz tutum, tutarsız (dengesiz) tutum ebeveyn tutumlarının alt grubunu oluşturmuştur. Ebeveyn-çocuk çatışması, ebeveynler arası çatışma, kardeşler arası çatışma ve diğer aile üyeleri arasında çatışma ise aile içi çatışmaların alt grubunu oluşturmaktadır. Ahlak, sanat, din, doğa ve hayvan, oyun ve spor, dil becerileri, okuma zevki ve kültürü, değerler, gelenek ve görenekler ve çocuğun terbiyesi ve disiplini ise ailenin çocuğa sunduğu özelliklerin alt grubunu oluşturmaktadır. Oluşturulan tüm alt gruplar alan uzmanlarının görüşüne sunulurken gerekli düzenlemeler yapılmış ve son haline getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi iki aşamada gerçekleşmiştir:

İlk aşamada incelenen 15 çocuk eserindeki aile kavramları ve ailenin çocuğa sunduğu özellikler içerik analizi kullanılarak tespit edilmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 242).

Bunun için tümevarımcı analize başvurulur. Tümevarımcı analiz, kodlama yoluyla verilerin altında yatan kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 242). İçerik analizi kullanılarak elde edilen veriler kodlanarak aile kavramı ve ailenin çocuğa sunduğu özellikler ile ilgili kavramlara ulaşılmıştır. Bu veriler belirli kategorilerde sınıflandırılmıştır.

İkinci aşamada içerik analizi ile belirli kategorilerde sınıflandırılan veriler, betimsel analiz kullanılarak belirlenen kategorilere göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden- sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 240).

BULGULAR

1970 öncesi, 1970-2000 yılları arası ve 2000 sonrası çocuk edebiyatı eserleri aile tipleri, ebeveyn tutumları, aile içi çatışma türleri, ailenin sunduğu özellikler esas alınarak ailenin sunuluş biçimiyle ilgili ayrıntılı bir inceleme ve değerlendirme yapılmıştır.

1970 öncesi dönemde yazılmış çocuk edebiyatı eserlerinde aile

1970 öncesi eserlerden Ömer'in Çocukluğu'nda babanın vefatı sonucu, Bağrı Yanık Ömer ve Bir Gün Büyüyeceksin' de ebeveynlerin boşanması, Türk İkizleri'nde babanın kaybolması sonucu uzun yıllar öldü olarak bilinmesi şeklinde parçalanmış aileye yer verilmiştir. Sadece Bir Gün Büyüyeceksin adlı eserde geniş aileye yer verilmiştir.

Tablo 2. 1970 öncesi eserlerde yer alan aile tipleri

Çekirdek Aile	Geniş Aile	Geçiş Ailesi	Parçalanmış Aile
3	1	-	3
Ömer'in Çocukluğu	Bir	Gün	Bağrı Yanık Ömer
Bağrı Yanık Ömer	Büyüyeceksin		Türk İkizleri
87 Oğuz			Bir Gün Büyüyeceksin

Ömer'in Çocukluğu'nda baba otoriter (baskıcı) tutum benimserken anne koruyucu (kollayıcı) tutum sergilemektedir. Bağrı Yanık Ömer'de ise ebeveynler Ömer'e karşı koruyucu (kollayıcı) tutum sergilemektedir. 87 Oğuz'da Oğuz'un anne ve babası eserin

başında ilgisiz tutuma sahipken karakter gelişimi ve değişimi sonrasında demokratik tutumu benimsemişlerdir. Türk İkizleri'nde Fatma bibi çocuklarına karşı demokratik (destekleyici) tutuma sahiptir.

Tablo 3. 1970 öncesi eserlerde yer alan anne-baba tutumları

Demokratik (Destekleyici)	Otoriter (Baskıcı)	Koruyucu (Kollayıcı)	Hoşgörülü (Gevşek)	İlgisiz	Tutarsız (Dengesiz)
3	2	4	-	1	-
87 Oğuz Türk İkizleri Bir Gün Büyüyeceksin	Ömer'in Çocukluğu Bir Gün Büyüyeceksin	Ömer'in Çocukluğu Bağrı Yanık Ömer 87 Oğuz Bir Gün Büyüyeceksin		87 Oğuz	

Bu dönemde çocukların ebeveynleri ile tartışmaya girdiği görülmemektedir. Sadece bir eserde (Bir Gün Büyüyeceksin) ebeveyn-çocuk çatışması yer almıştır. Ebeveynlerin tutumlarının daha çok koruyucu (kollayıcı) olduğu görülmektedir. Ayrıca otoriter ve destekleyici ebeveyn tutumlarına da yer verilmiştir.

Tablo 4. 1970 öncesi eserlerde yer alan aile içi iletişim ve çatışmalar

Ebeveyn-çocuk	Ebeveynler arası	Kardeşler arası	Diğer aile bireyleriyle
1	2	1	-
Bir Gün Büyüyeceksin	Bağrı Yanık Ömer 87 Oğuz	Bir Gün Büyüyeceksin	

1970 öncesi eserlerin hepsinde dil becerileri ve gelenek ve göreneklere yer verilirken en az ahlaka yer verilmiştir. Genel olarak eserlerde dil becerileri şiir okuma, mektup yazma şeklinde verilmiştir. Ömer'in Çocukluğu ve 87 Oğuz'da şiir ile Bağrı Yanık Ömer ve Bir Gün Büyüyeceksin' de anlatılan masallar ile Türk İkizleri'nde Parlak ve Abuğ Hasan'ın yazdıkları mektuplarla dil becerileri oluşturulmuştur.

Tablo 5. 1970 öncesi eserlerde yer alan ailenin sunduğu özellikler

Ahlak	Sanat	Din	Doğa ve hayvan bilinci	Oyun ve spor	Dil beceril eri	Okuma zevki ve kültürü	Değerler	Gelenek ve görenekler	Çocuğun terbiyesi ve disiplini
1	3	4	4	2	5	4	4	5	3
BGB	SYO Tİ BGB	ÖÇ BYÖ Tİ BGB	ÖÇ BYÖ Tİ BGB	Tİ BGB	ÖÇ BYÖ SYO Tİ BGB	ÖÇ SYO Tİ BGB	ÖÇ SYO Tİ BGB	ÖÇ BYÖ SYO Tİ BGB	ÖÇ Tİ BGB

1970-2000 yılları arasında yazılmış çocuk edebiyatı eserlerinde aile

1970-2000 yılları arasındaki eserlerden olan Dört Kardeşiler Hoşça Kal Küçük, , Öksüz Cıvcıv, Uçtu Uçtu Ali Uçtu' da parçalanmış aile işlenmiştir. Aile tipi olarak parçalanmış aile seçildiğinden ebeveyn tutumları ebeveynlerin hayatta kaldığı ya da çocukları ile yaşadıkları süre boyunca takındıkları tavır ve geriye kalan tek ebeveynin tutumu şeklinde bir tutarlılık göstermemektedir.

Tablo 6. 1970-2000 yılları arasında eserlerde yer alan aile tipleri

Çekirdek Aile	Geniş Aile	Geçiş Ailesi	Parçalanmış Aile
2	1	-	4
Hoşça Kal Küçük Patenli Kız	Patenli Kız		Dört Kardeşiler Hoşça Kal Küçük Öksüz Cıvcıv Uçtu Uçtu Ali Uçtu

Dört Kardeşiler adlı eserde anne ve babanın vefatı sonrası geride kalan çocuklarla, Hoşça Kal Küçük' de babanın evi terk etmesi ile, Öksüz Cıvcıv' de babanın vefatı ile, Uçtu Uçtu Ali Uçtu' da ise ebeveynlerin iş için başka bir ülkeye göçü ile parçalanmış aileye yer verilmiştir.

Tablo 7. 1970-2000 yılları arasında eserlerde yer alan anne-baba tutumları

Demokratik (Destekleyici)	Otoriter (Baskıcı)	Koruyucu (Kollayıcı)	Hoşgörülü (Gevşek)	İlgisiz	Tutarsız (Dengesiz)
1	3	2	2	-	-
Öksüz Cıvcıv	Hoşça Kal Küçük Patenli Kız Uçtu Uçtu Ali Uçtu	Dört Kardeşiler Patenli Kız	Hoşça Kal Küçük Patenli Kız		

Parçalanmış ailenin ağırlıkta olduğu bu dönemde çocukların ebeveynleri ve kardeşleri ile değil daha çok diğer aile üyeleri ile çatışma içinde oldukları görülmüştür.

Tablo 8. 1970-2000 yılları arasında eserlerde yer alan aile içi iletişim ve çatışmalar

Ebeveyn-çocuk	Ebeveynler arası	Kardeşler arası	Diğer aile bireyleriyle
1	-	2	3
Patenli Kız		Dört Kardeşiler Patenli Kız	Öksüz Cıvcıv Patenli Kız Uçtu Uçtu Ali Uçtu

Bu dönemdeki tüm eserlerin içinde dil becerilerine bolca yer verilmiştir. Dört Kardeşiler adlı eserde çocukların oyun öncesi ebe seçmek için söyledikleri tekerlemeler, Hoşça Kal Küçük de babanın gazete ve dergilere yazılar yollaması ve İstanbul'da senaryo yazarlığı yapması ile, Öksüz Cıvcıv de anne Şenay Hanım'ın bir yazar olması ve kitaplar yazması, Patenli Kız da Şerare'nin yazdığı ev ödevinin kitap olarak basılması ve Uçtu Uçtu Ali Uçtu da Ali'ye anne ve babasından gelen mektuplar ile dil becerisi oluşturulmuştur.

Bu dönemde de en az ahlaki özelliklere yer verilmiştir. Bunun sebebi parçalanmış aileye sahip olan çocuklara iyi ve doğru davranış ile kötü ve yanlış davranışı gösterecek ebeveynlerin başlarında olmaması olabilir.

Tablo 9. 1970-2000 yılları arasında eserlerde yer alan ailenin sunduğu özellikler

Ahlak	Sanat	Din	Doğa ve hayvan bilinci	Oyun ve spor	Dil beceril eri	Okuma zevki ve kültürü	Değerler	Gelenek ve görenekler	Çocuğun terbiyesi ve disiplini
2	3	3	4	4	5	4	3	4	3
HKK	DK	DK	DK	DK	DK	DK	DK	DK	DK
UUAU	HKK	HKK	HKK	HKK	HKK	HKK	HKK	HKK	HKK
	PK	PK	ÖC	PK	ÖC	ÖC	UUAU	PK	UUAU
			PK	UUAU	PK	PK		UUAU	
					UUAU				

2000 sonrası dönemde yazılmış çocuk edebiyatı eserlerinde aile

2000 sonrası eserlerinde (Babamın Gözleri Kedi Gözleri, İşte O Çocuk, Yankılı Kayalar, Bana Derler Küp Cadısı, Havva ile Kaplumbağa) aile tipi dengeli bir şekilde dağılmıştır. İki aile çekirdek, iki aile parçalanmış bir aile de geniş aile tipini oluşturmaktadır. Babamın Gözleri Kedi Gözleri'nde ebeveynlerin ayrılması, Yankılı Kayalar da ise ebeveynlerin vefatı ile parçalanmış aileye yer verilmiştir.

Tablo 10. 2000 sonrası eserlerde yer alan aile tipleri

Çekirdek Aile	Geniş Aile	Geçiş Ailesi	Parçalanmış Aile
2	1	-	2
Bana Derler Küp Cadısı Havva ile Kaplumbağa	İşte O Çocuk		Babamın Gözleri Kedi Gözleri Yankılı Kayalar

İşte O Çocuk' ta çekirdek ailenin çocuklarının evlendikten sonra aynı evde yaşamaya başlamaları geniş aileyi oluşturmaktadır. Bana Derler Küp Cadısı ve Havva ile Kaplumbağa' da ise çekirdek aileye yer verilmiştir.

Tablo 11. 200 sonrası eserlerde yer alan anne-baba tutumları

Demokratik (Destekleyici)	Otoriter (Baskıcı)	Koruyucu (Kollayıcı)	Hoşgörülü (Gevşek)	İlgisiz	Tutarsız (Dengesiz)
4	1	1	-	-	-
Babamın Gözleri Kedi Gözleri Yankılı Kayalar Bana Derler Küp Cadısı Havva ile Kaplumbağa	Bana Derler Küp Cadısı	İşte O Çocuk			

Bu dönemdeki dört eserin ebeveyn tutumu demokratik (destekleyici)tir. Demokratik tutumu benimsemeyen eser olan İşte O Çocuk da ise koruyucu (kollayıcı) tutum benimsemiştir.

Aile içi çatışmalara baktığımızda ise bu dönemde ebeveyn-çocuk çatışmasının yoğun olduğu ve dört eserde yer verildiği görülmektedir. Babamın Gözleri Kedi Gözleri eserinde Ayçiçeği annesi ile babasının yokluğu sebebiyle çatışır. İşte O Çocuk da Hidayet'in sürekli annesi ile tartışmaya girmesi, Bana Derler Küp Cadısı'nda Tuğçe'nin annesi ile tartışmalarına yer verilmesi, Havva ile Kaplumbağa da ise Elif'in bakıcısı söz konusu olduğunda ebeveynleri ile yaşadığı tartışmalar ebeveyn-çocuk çatışmalarına örnektir.

Tablo 12. 2000 sonrası eserlerde yer alan aile içi iletişim ve çatışmalar

Ebeveyn-çocuk	Ebeveynler arası	Kardeşler arası	Diğer aile bireyleriyle
4	1	1	1
Babamın Gözleri Kedi Gözleri İşte O Çocuk Bana Derler Küp Cadısı Havva ile Kaplumbağa	Bana Derler Küp Cadısı	Bana Derler Küp Cadısı	Bana Derler Küp Cadısı

Gelenek ve görenekler bütün eserlerde yer almaktadır. Ahlaki özellikler ise yalnızca İşte O Çocuk adlı eserde yer almaktadır. Babamın Gözleri Kedi Gözleri'nde Ayçiçeği'nin babası ile mektuplaşması, İşte O Çocuk da kış mevsimi geldiğinde köylünün evlerde toplanıp birbirine öyküler anlatması, Yankılı Kayalar da Hasan'ın kardeşini uyuturken masal anlatması, Bana Derler Küp Cadısı'nda Tuğçe'nin Babalar Günü'nde babasına şiir yazması, Havva ile Kaplumbağa'da Elif'in anne ve babasının kitap yazması dil becerileri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 13. 2000 sonrası eserlerde yer alan ailenin sunduğu özellikler

Ahlak	Sanat	Din	Doğa ve hayvan bilinci	Oyun ve spor	Dil becerileri	Okuma zevki ve kültürü	Değerler	Gelenek ve görenekler	Çocuğun terbiyesi ve disiplini
1	3	2	4	3	5	4	5	5	2
İOÇ	BGKG İOÇ BDKC	İOÇ YK	BDKC İOÇ BGKG HİK	BGKG İOÇ BDKC	BGKG İOÇ YK BDKC HİK	BGKG İOÇ YK BDKC HİK	BGKG İOÇ YK BDKC HİK	BGKG İOÇ YK BDKC HİK	İOÇ HİK

Yapılan araştırma sonucunda incelenen eserlerde aile kavramı ve ailenin çocuklara sunduğu özelliklerin farklılık gösterdiği görülmüştür. Aile tiplerinden çekirdek aileye 7, geniş aileye 3, parçalanmış aileye 9 kez yer verilirken geçiş ailesi incelenen eserlerde yer almamıştır. Eserlerde anne-baba tutumlarından demokratik (destekleyici) tutuma 8, otoriter (baskıcı) tutuma 6, koruyucu (kollayıcı) tutuma 7, hoşgörülü (gevşek) tutuma 2 kez yer verilirken ilgisiz tutuma 1 kez yer verilmiştir. Tutarsız (dengesiz) tutuma yer verilmemiştir. Aile içi çatışmalar başlığı altında ebeveyn-çocuk çatışmaları 6, ebeveynler arası çatışmalar 3, kardeşler arası çatışmalar ve diğer aile üyeleriyle yaşanan çatışmalar 4 eserde yer almıştır.

Ailenin çocuğa sunduğu özellikler incelendiğinde ahlaki özellikler 4, çocuğun terbiyesi ve disiplini 8, sanatsal, dini ve oyun ve spor özellikleri 9, okuma zevki ve kültürü, değerler ve doğa ve hayvan bilinci 12, gelenek ve görenekler 14, dil becerileri ise 15 eserde yer almıştır. Sanatsal özelliklerin yer verildiği 9 eserde sanat dallarından müzik ve tiyatronun tercih edildiği diğer sanat dallarına yer verilmediği görülmüştür. İncelenen eserlerin hepsinde dil becerilerine yer verilmiştir. En az yer verilen özellik ise ahlaktır. On beş eser içinde Bir Gün Büyüyeceksin, Hoşça Kal Küçük ve İşte O Çocuk eserlerinde tüm özelliklere yer verildiği tespit edilmiştir. İncelenen eserlerden on iki tanesinde birlik-beraberlik, yardımlaşma, empati, dürüstlük, sevgi, saygı değerlerine yer verilmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu üç dönem karşılaştırıldığında çocuk eserlerinde daha çok parçalanmış ailelere yer verildiği görülmüştür. Alkan (2018) aile parçalanmalarının çocukların sosyal, psikolojik ve akademik hayatlarına etkisini görmeye yönelik yaptığı çalışmada, ailede yaşanan bu parçalanmaların çocukların maddi ve manevi ihtiyaçlarının tamamlanmamasına sebebiyet verdiğini ortaya koymuştur. Parçalanmış ailelerde çocukların hissettikleri en büyük eksikliğin mutlu aile ortamı olduğu görülmüştür. İldokuz (2010) çalışmada incelediği eserlerde 70'li yıllardaki Türkiye'yi anlatan ailenin çok güçlü bir konumda olduğunu belirtmiştir. Modernleşme dönemi ile birlikte aile yapısında değişikliklerin olduğunu ancak aile içindeki rollerde genel anlamda bir değişikliğin görülmediğine ulaşmıştır. Baba evin reisi, anne her ne kadar iş hayatına girmiş olsa da aynı zamanda evin işlerinden de sorumlu kişi olma görevini sürdürmektedir. Aluş (2015), Türk ailesinde modernleşme süreciyle birlikte her ne kadar çekirdek aile yaygınlaşmış olsa bile çekirdek-geniş aile yapısının olduğunu ifade etmiştir. Kadınların çalışma hayatına girmesiyle birlikte çocuklarını kendi annelerine ya da eşlerinin annelerine bırakmalarını, iş dönüşüncü yine anneleriyle beraber yemek yiyip sonrasında kendi evlerine geçmelerini iki evde süren bir hayat olarak yorumlamıştır.

Ebeveyn tutumlarının 1970 öncesi dönemde daha çok koruyucu (kollayıcı) olduğu 2000'lere ve sonrasına bakıldığında ise tarihsel zaman etkisi, anne babanın eğitim durumu, dünyadaki değişime ayak uydurma çabası, çocuğun da bir birey olduğunun bilincine varılması ve kabul edilmesi sonucu ebeveyn tutumlarının demokratik (destekleyici)leştiği görülmüştür. Erginbay (2014) ebeveyn tutumlarının çocukların başarısına olan etkisi ile ilgili yaptığı çalışmada demokratik tutum sergileyen anne babaların çocuklarının daha başarılı, otoriter tutum sergileyen anne babaların çocuklarının ise başarı ile ters orantı gösterdiğini ortaya koymuştur. Günalp (2007) yaptığı çalışmada ebeveynlerin demokratik anne baba tutumunu benimsediğini ve çocuklarının öz güvenlerinin olumsuz etkilenmesine sebep olan ilgisiz anne baba tutumunun oldukça düşük olduğunu ifade etmektedir. Meriç (2017) ise çalışmada anne ile çocukların iletişimlerinin daha iyi düzeyde olduğunu belirtmektedir. Çocuk ve ebeveynlerinin iletişim yolunun mesaj, empati ve konuşma olduğunu saptamıştır. Annelerin çocukların ihtiyaçları ile yakından ilgilenmesinin çocuk ve anne arasındaki iletişimi daha nitelikli hale getirdiğini ifade etmiştir.

1970'li yıllar ve 2000'ler arası çocukların ebeveynlerine karşı bir çatışma içine girmekten korktuğu veya çekindiği için her ne yaşanırsa yaşansın ebeveynlerine karşı saygı ve sevgide kusur etmedikleri görülmüştür.

2000'ler ve sonrasında ebeveynlerin de tutumunun değişmesi ile kendi doğruları ile hareket eden, soran, sorgulayan, kendisinin de bir birey olduğunun farkında olan çocuklarla ebeveyn-çocuk çatışmalarının arttığı görülmektedir. Bu sonucu destekler nitelikte çalışmalarının sonunda Şahin, Cevher ve Nilgün (2007) ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeylerinin yanında eğitim düzeylerinin de artmasıyla çocuğa verilen önemin arttığını, çocuğun eğitiminin yanında kişilik oluşumuna da önem verildiğini belirtmiştir.

Kaymak Özmen (2004) ebeveynlerin çocuklarına karşı tepki verirken olumsuz duygulardan kaçınılması gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü olumsuz duygularla verilen tepkilerin çocukların öz kontrol becerilerinin gelişmesini engellediği ebeveyn çocuk arasındaki ilişkinin bozulmasına ve çocuğun tepkilerini bastırmasına sebep olduğu belirtilmiştir. Bastırdığı tepki çocuğa endişe, öfke ve mutsuzluk getirmektedir. Ebeveyn destekleyici tepkiler verdiğinde ise çocuğun olumsuz duygularının azaldığı iletişim becerilerinin geliştiği ifade edilmiştir. Evirgen (2010) çocukların aile içi iletişimlerinin olumlu veya olumsuz olmasının sosyal yeterliliklerini etkilediğini ortaya koymuştur. Aile ilişkileri olumlu olan çocukların okulda arkadaşları ile olumlu ilişkiler gerçekleştirdiği ve sosyal yeterliliğinin fazla olduğu görülürken aile ilişkileri olumsuz olan çocukların arkadaşları ile de olumsuz ilişkiler geliştirdiği belirtilmiştir.

Emile adlı eserinde Rousseau (2016), çocukların doğal ortamda doğa ile iç içe yetişmesinin gerektiğini ifade etmiştir. Doğa ve hayvan bilinci on beş eserden on ikisinde kendine yer bulmuştur. Genellikle ebeveynlerin hediye etmesi ile bir hayvanı sahiplenme ya da doğal ortamındaki bir hayvana karşı merhamet ve sevgi duygusu ile yaklaşma şeklinde sunulmuştur.

Sallabaş (2012) değer aktarımı ile ilgili yaptığı çalışmada değerlerin sosyal rollerle öğrenildiğini ve bu şekilde bir sonraki kuşağa aktarıldığını ifade etmiştir. Sosyal destek ve pekiştiricilerin bireylerin neyi yapıp yapmaması gerektiği konusunda da etkisinin büyük olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada vatanseverlik ile ilgili değerlere yer verildiği görülürken incelenen 15 eserden sadece 87 Oğuz'da Oğuz'un okuduğu şiir üzerinden bir eserde vatanseverlik değerine yer verilmesi büyük bir eksikliklerdir.

Karatay, Destebaşı ve Demirbaş (2015) millî ve evrensel değerlerle ilgili yaptıkları çalışmanın öğrencilerin ahlaki, kitap okuma alışkanlığı ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiğini gözlemlenmiştir. Bu durumda edebi eserlerde değerlere yer vererek çocuklarda birçok alanda gelişme ve değişimin görülmesi sağlanabilmektedir.

Bir toplumu diğer toplumlardan ayıran en önemli ögenin gelenekler olduğunu söyleyen Dikici'nin (2001) görüşlerini destekler nitelikte değerler, gelenekler ve göreneklere on beş eserden on dördünde yer verilmiştir. Büyüklere saygıdan dolayı el öpme, gelen komşuya hoş geldin ziyaretinde bulunma, ayrılanla vedalaşma, kız isteme, nişan, düğün, nazardan korunmak için nazar boncuğu taşıma gibi durumlara yer verilmiştir. Işık ve Karakuş (2017) milli ve manevi değerlerin kişiyi hayata bağlayan kökler olduğunu ifade etmişlerdir. Çocukların bu değerlere yer veren efsane, destan, masal türleriyle karşılaştırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu türlerin de kendi kültürlerini oluşturan unsurlarla zenginleştirilerek yeniden kaleme alınmasının gerekliliğini ifade etmişlerdir.

İncelenen eserlerde de dini özellikler 1970 öncesinde daha fazla yer verildiği görülmüştür. Apaydın'a (2001) göre, ailedeki dinsel hayatın içeriği, aile üyelerinin dine karşı ilgileri ve dini bilgileri aktarırken kullandıkları iletişim yolları çocukların dinsel tercihlerinin

oluşmasını etkilemektedir. Keskin (2017) geleneksel toplumlarda dinin hayatın her alanına yayılmışken günümüz modern toplumlarında din alanının darıldığını ifade etmiştir. Anne ve babanın iş hayatında birlikte rol alması çocuklara dini eğitim verebilecek aile büyüğünün yokluğu çocukları bilgisayar, internet gibi iletişim araçlarına yönlendirmiştir. Herhangi bir denetimden geçmeden ulaşılan sınırsız bilgilerin çocuklarda geri dönüşü olmayan davranışların kazanılmasına sebep olduğunu belirtmiştir.

Sanatsal özellik olarak eserlerde türkü söyleme, herhangi bir enstrüman yapma veya çalma, tiyatro oyunu sergileme, müsamere yapma, açık hava sineması izleme gibi etkinliklere yer verildiği görülmüştür. Aral (1999) sanat eğitimi alan ve almayan çocuklar ile yaptığı çalışmada sanat eğitimi alan çocukların yaşamı algılama, yorumlama, yaratıcılık ve iletişim becerilerini geliştirme de etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle çocuklara okul öncesi dönemden itibaren sanatla ilgili durumların yer aldığı kitapların okutulması gerekmektedir. Böylece çocukların algılama, yorumlama, yaratıcılık ve iletişim becerilerinin gelişmesine katkı sağlanmış olunacaktır.

Tüm dönemlerde ahlaki özellikler eserlerde asgari düzeyde yer almıştır. Sanat, oyun ve spor ile ilgili durumlar ise 1970- 2000 arası yıllarda ve 2000 sonrası yıllarda yazılan eserlerde yer almıştır. 1970 öncesi eserlerde yer almamıştır. Akandere, Baştuğ ve Güler (2009) çalışmalarında spor yapan öğrencilerin spor yapmayanlara göre ahlaki yargılarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmadan yola çıkarak oyun ve spor ile ilgili durumların ahlaki özellikleri desteklediği görülmektedir. Bu sebeple eserlerde oyun ve sporla ilgili durumlara daha fazla yer vererek ahlaki özelliklerin de destekleneceği ifade edilebilir.

Akaroğlu, Dağ, Beserek, Selvi ve Altıparmak (2019), yaptıkları çalışma ile oyun oynayan çocukların dil ve zihin gelişimlerinde, duygu ve düşüncelerini ifade etmede, problem çözmede gelişme gösterdiklerini, girişken bireyler olduklarını, sosyalleşme ve iletişim becerilerinin geliştiğini tespit etmişlerdir.

Aytaş (2005), okuma alışkanlığının tek seferde kazanılamayacağını, sabırla ve zamanla elde edilebilen bir alışkanlık olduğunu ifade etmiştir. On iki eserde yer verilen okuma zevki ve kültürü ile ilgili iletiler, çocuklara ne kadar çok ulaştırılırsa o denli başarı sağlanabilir. Bunun için anne ve babalarında öğüt vermekten ziyade örnek olmaları, çocukları ile birlikte kitap okuma saatleri yapmaları, çocuklara ait bir kitaplık oluşturmaları gerekir. Arıcı ve Tüfekçi Akcan (2018) çalışmalarında okuma alışkanlığı kazanmada çocuğa karşı tutumun etkili olduğu ifade etmişlerdir. Demokratik tutum benimsenerek yetiştirilen iletişimi iyi olan, haklarına saygı duyulan bir ortamda büyüyen çocukların kitap okumaktan daha çok hoşlanacağı ve kendisine daha çok kitap okunmasını isteyebileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Kitap okuma alışkanlığı kazandırmada anne babanın çocuğa örnek olması çok önemlidir. Şahin, Çelik ve Çelik (2012), yılda 6-10 kitap okuyan çocukların ebeveynleri ile 21 ve üstü kitap okuyan çocukların ebeveynlerini karşılaştırdıklarında 21 ve üstü kitap okuyan çocukların ebeveynleri ile kitap okuma üzerine paylaşımlarının daha fazla olduğunu ve bu durumun çocukların kitap okuma alışkanlığı kazanmada etkin rol oynadığı sonucuna varmışlardır. İncelenen eserlerin sekizinde karşımıza çıkan çocuğun terbiyesi ve disiplini ile ilgili Bayraktar (1994), önceliğin çocuğu tanımak, anlamak ve sevmek olduğunu ifade etmiştir. Sert disiplini benimsemenin amaca ulaştırmayacağını topluma sağlıklı bireyler yetiştirmek için sevgi ve saygıyı esas almanın gerekliliğini ifade etmiştir.

İncelenen on beş eserin sekizinde doğa ve hayvan bilincine yer verilmiştir. Yağmur (2019) çalışmasında doğanın çocuklara bir eğlence unsuru olarak sunulduğunu ve çocukların da doğayı oyun ve macera alanı olarak gördüğünü ifade etmiştir.

Bu araştırmada 1970 öncesi, 1970-2000 arası ve 2000 sonrası çocuk edebiyatı eserlerinde ailenin çocuklara nasıl sunulduğu tespit edilmiştir. Bu tespitler doğrultusunda aşağıdaki öneriler sıralanabilir:

- Çocuk edebiyatı kitaplarında aile kavramını ve özelliklerinin esas kabul ederek işleyen eser sayısı yeterli değildir. Araştırma kapsamında incelenen eserlerin de aile kavramı ve özellikleri noktasında yeterli çeşitliliğe sahip olmadığı görülmüştür. Çocuk kitabı yazarların aile kavramının önemine ve özelliklerine eserlerinde daha çok yer vermesi çocuklar tarafından aile kavramının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.
- İncelenen eserlerde dil becerileri verilirken aynı metin türleri (şiir, masal, mektup, tekerleme) tekrar etmektedir. Çocukların bunların dışındaki metin türleriyle de tanınması için diğer metin türlerine de yer verilebilir.
- İncelenen eserlerin 12 tanesinde doğa ve hayvan bilinci iletilmesine yer verilmiş olsa da bazı eserlerde (Bir Gün Büyüyeceksin) hayvanlara zarar verme, avcılık gibi olumsuz durumlar yer almaktadır. Bu gibi olumsuzlukların eserlerde yer almamasına dikkat edilmelidir.
- Bağrı Yanık Ömer adlı eserde kadına ve çocuğa, psikolojik ve bedensel şiddet sahnelerine yer verilmiştir. Yine aynı eserde kadınları aşağılayıcı sözlere ve davranışlara da yer verilmektedir. Çocuk edebiyatı yazarları aile konusuna yer verirken daha dikkatli olmalı olumsuz çağrışımlara yol açacak durumlara yer vermemelidir. Öğretmenlerin ve ailelerin de okutacakları kitapları okutmadan önce incelemeleri ve bu tür kitapları okutmamaya dikkat etmelidir.
- İncelenen eserlerde ahlak konusuna yeterince yer verilmediği görülmüştür. Çocuk eserlerinde iyi ve güzel ahlaka sahip kahramanlara ve konulara yer verilmemesi düşünülemez. Bu sebeple çocuk yazarları eserlerinde iyi ve güzel ahlaka sahip kahraman ve konulara yer vermelidir.
- Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan erdemler, milli kültürümüz, birey ve toplum, okuma kültürü, iletişim, kişisel gelişim, sağlık ve spor, duygular, doğa ve evren, sanat, vatandaşlık ve çocuk dünyası temaları aile kavramı ve özelliklerinin içeriğine uygundur. Bu temalar içindeki metinlerde aileye yer verilebilir.

KAYNAKÇA

- Adak, N. (2005). Toplumun temel yapı taşı: aile. S. Güçlü (Edt.). Kurumlara sosyolojik bakış içinde (s. 49-91). İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Akandere, M., Baştuğ, G. ve Güler E. D. (2009). Orta öğretim kurumlarında spora katılımın çocuğun ahlaki gelişimine etkisi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3(1), 59-68.
- Akaroğlu, G., Dağ, N., Beserek, S., Selvi, M. ve Altıparmak Ş. (2019). Ebeveyn çocuk iletişimde oyunun rolü. Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3, 208-228.

- Alkan, E. Ö. (2018). Aile parçalanmasının okul başarısına etkisi: trabzon örneği. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 4(5), 167-225.
- Aluş, Y. (2015). Kültürel ve toplumsal gerçekliğimiz açısından aile anlayışlarının ve Türk ailesinin değerlendirmesi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 15-24.
- Apaydın, H. (2001). Aile içi iletişimin çocuğun dinsel gelişimine etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(13), 320-337.
- Aral, N. (1999). Sanat eğitimi- yaratıcılık etkileşimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 11-17.
- Araz, Y. (2013). Osmanlı toplumunda çocuk olmak. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Arıcı, A. F. (2016). Çocuk edebiyatı ve kültürü. Ankara: Pegem Akademi.
- Arıcı, M. ve Tüfekçi Akcan, A. (2018). Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin birlikte okuma davranışlarının ebeveynlik tutumları açısından incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 22-45.
- Âşık Paşa. (2000). *Garib-nâme I* (Haz. K. Yavuz). İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Atasoy, E. (2006). Çevre için eğitim: çocuk doğa etkileşimi. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Aydın, M. (2016). Ailede çocuk ve ebeveyn ilişkisi. M. Aydın (Edt.). *Sistemik aile sosyolojisi içinde* (s. 167-177). İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Aydın, M. Z. (2003). Ailede ahlâk eğitimi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(2), 125-158.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585.
- Aytaş, G. (2005). Okuma eğitimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 461-470.
- Bayraktar, F. (1994). Eğitimde disiplin, ceza ve dayak üzerine. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1, 97-107.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Dikici, A. (2001). Geleneklerin toplumdaki yeri ve önemi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 251-258.
- Diñç, A. (2007). Ergenlerde anne-baba tutumları ve dini yönelim. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Durmuş, R. (2006). 3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne-baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Er, Z. ve Arıcı A. F. (2018). Ortaokul öğrencilerinin okuma becerilerinin geliştirilmesinde ailenin etkisi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(1), 1-21.
- Erginbay, Ş. (2014). Ortaokul 5. ve 8. sınıflarda algılanan anne baba tutumları ve ailelerin çocuk yetiştirme stillerinin akademik başarıya etkisi. Yüksek lisans tezi. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Evirgen, N. (2010). Aile içi örüntülerin çocukların algıları açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gökçe, B. (2012). Türk toplumunda aile yapısı. A. Kasapoğlu ve N. Karkıner (Edt.). *Aile sosyolojisi içinde* (s. 50-82). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Gökşen, E. N. (1980). Örnekleriyle çocuk edebiyatımız. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Günalp, A. (2007). Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi (aksaray ili örneği). Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Hergüner, G. (1991). Çocuğun spora yönelmesinde ailenin rolü ve önemi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 87-91.
- Işık, N. ve Karakuş N. (2017). Erken çocukluk döneminde efsane, destan ve masal metinlerinin kullanımı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 41, 118-133.
- İldokuz, F. N. (2010). Kadın öykü yazarlarında aile (1970-1980). Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Karatay, H., Destebaşı F. ve Demirbaş M. (2015). Çocuk edebiyatı ürünlerinin 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin karakter gelişimine etkisi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 123-140.
- Kaya, A. (2010). İlköğretim öğrencilerinin anne-babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının kişilik özelliklerine göre değişkenliğinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9, 193-204.
- Kaymak Özmen, S. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27-39.
- Keskin, D. (2017). Geleneksel aileden modern aileye geçiş sürecinde ailede din eğitimi anlayışındaki değişim. Yüksek lisans tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Kurudayıoğlu, M. ve Çakıcı, E. (2013). Türk edebiyatı dersinin öğretiminde değerler. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 41-57.
- MEB. (2019). Türkçe Öğretim Programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Meriç, A. (2017). Anne-baba-çocuk iletişimi ile okul öncesi çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.
- Muallim Naci. (2017). Çocukların eğitimi vezâif-i ebeveyn. (Haz. İ. Kirenci). İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Oğuzkan, A. F. (2001). Çocuk edebiyatı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özgüven, İ. E. (2010). Ailede iletişim ve yaşam. Ankara: PDREM Yayınları.
- Rouseeau, J.-J. (2016). Emile (Çev. Y. Avunç). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sallabaş, M. E. (2012). Ömer seyfettin hikâyelerinin Türkçe öğretiminde değer aktarımı bakımından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 59-68.
- Şahin, E. Y., Çelik, G. ve Çelik B. (2012). Anne-babaların çocuk edebiyatı kavramına ilişkin görüşleri (Çanakkale örneği). *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 10(12), 109-125.
- Şimşek, T. (2014). Çocuk edebiyatı tarihine ön söz. *Türk Dili*, 107(756), 15- 58.
- Şimşek, E. (2004). Çocukluk dönemi dini gelişim özellikleri ve din eğitimi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6(1), 207-220.
- Türkiye Kültür Portalı. (2013). Halk Bilimi Gelenek ve Görenekler. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kayseri/kulturatlasi/gelenekler-ve-gorenekler> (Erişim Tarihi: 28.11.2019).
- Yağmur, S. (2019). Türk çocuk edebiyatında doğa-çocuk ilişkisi. Yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2018). Ana-baba ve çocuk eğitiminde sorunlar ve çözümler. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2011). Çocuk yetiştirmede farklı ebeveyn tutumları. H. Yavuzer (Edt.). *Ana-baba okulu* içinde (s. 115-127). İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yazıbaşı, M. A. (2017). Çocukluk döneminde din ve din eğitiminin çocuklara kazandırdıkları. İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6(1), 309-326.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, İ. (2016). Çocuklara değer öğretiminde halk edebiyatı ürünlerinin önemi: Âşık Veysel örneği. H. Asutay ve diğerleri (Edt.). 171. Çocuk ve gençlik edebiyatında barış kültürü içinde (s. 735-742.). Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2012). Çocuk ruh sağlığı. İstanbul: Özgür Yayınları.

EK

KISALTMALAR

BDKC	: Bana Derler Küp Cadısı
BGB	: Bir Gün Büyüyeceksin
BGKG	: Babamın Gözleri Kedi Gözleri
BYÖ	: Bağrı Yanık Ömer
DK	: Dört Kardeşiler
HİK	: Havva ile Kaplumbağa
HKK	: Hoşça Kal Küçük
İOÇ	: İşte O Çocuk
ÖC	: Öksüz Cıvcıv
ÖÇ	: Ömer' in Çocukluğu
PK	: Patenli Kız
SYO	: 87 Oğuz
Tİ	: Türk İkizleri
UUAU	: Uçtu Uçtu Ali Uçtu
YK	: Yankılı Kayalar